

УДК 364-786:159.9.018]:615.862:636.7]:340.6-048.22](045)

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.4.11>

Оксана КРАВЧЕНКО

доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, Черкаська область, 20300

ORCID: 0000-0002-9732-6546

Олександр САФІН

доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, Черкаська область, 20300

ORCID: 0000-0001-5745-8635

Бібліографічний опис статті: Кравченко, О., Сафін, О. (2025). Законодавчі засади впровадження каністерапії як методу соціально-психологічної реабілітації. *Ввічливість. Humanitas*, 4, 79–87, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.4.11>

ЗАКОНОДАВЧІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ КАНІСТЕРАПІЇ ЯК МЕТОДУ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

З огляду на те, що в Україні розвивається новий напрям комплексної реабілітації – каністерапія, як метод людинно-тваринної взаємодії, під час якої відбувається позитивний вплив на психологічний стан людини та покращуються її процеси соціалізації, у статті здійснено аналіз нормативно-правових документів у цій сфері (Кодекс цивільного захисту населення України, Концепція розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року, Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я», наказ МОЗ № 2118 «Про організацію надання психосоціальної допомоги населенню», «Порядок та умови надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб», Стратегія формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року, Закон України «Про систему охорони психічного здоров'я в Україні»). Здійснений аналіз нормативно-правових документів України у сфері підтримки психічного здоров'я, реабілітації, охорони здоров'я дає змогу встановити, що визначені гарантії та умови для збереження ментального здоров'я громадян, шляхи екстреного реагування в кризових умовах, соціального обслуговування у формі психосоціальної підтримки різним категоріям громадян (діти і молодь, люди з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи, люди похилого віку, ветерани та члени їхніх родин тощо), здійснення комплексної реабілітації за видами, в тому числі постраждалих від наслідків війни.

Вивчено законодавство, що унормовує питання захисту тварин, санітарно-гігієнічних умов комунікації з ними, запобігання поширенню інфекційних захворювань тощо (Закон України «Про тваринний світ», Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження», Закон України «Про систему громадського здоров'я», Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб»).

Вивчення законодавства України дозволило з'ясувати, що спеціальних законодавчих актів, що регулюють взаємовідносини під час терапевтичних та реабілітаційних заходів за принципом «людина-тварина» немає, в тому числі використання каністерапії у закладах соціальної сфери, освіти чи охорони здоров'я.

Ключові слова: ментальне здоров'я, реабілітація, каністерапія, соціальна робота, психологія, військовослужбовці, ветерани.

Oksana KRAVCHENKO

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2 Sadova str., Uman, Cherkasy region, Ukraine, 20300

ORCID: 0000-0002-9732-6546

Oleksandr SAFIN

Doctor of Psychological Sciences, Professor, Head of the Department of Psychology, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2 Sadova str., Uman, Cherkasy region, Ukraine, 20300
 ORCID: 0000-0001-5745-8635

To cite this article: Kravchenko, O., Safin, O. (2025). Mizhsektoralna spivpratsia na rivni hromady shchodo kompleksnoi rehabilitatsii veteraniv ta veteranok [Intersectoral cooperation at the community level on comprehensive rehabilitation of veterans]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 4, 79–87, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.4.11>

INTERSECTORAL COOPERATION AT THE COMMUNITY LEVEL ON COMPREHENSIVE REHABILITATION OF VETERANS

Considering that a new field of comprehensive rehabilitation is developing in Ukraine—canistherapy, as a method of human–animal interaction that has a positive impact on a person's psychological state and improves their socialization processes—the article analyzes regulatory and legal documents in this field (the Civil Protection Code of Ukraine, the Concept for the Development of Mental Health Care in Ukraine for the Period until 2030, the Law of Ukraine «On Rehabilitation in the Field of Health Care», Order of the Ministry of Health No. 2118 «On the Organization of Provision of Psychosocial Assistance to the Population», the «Procedure and Conditions for Providing Psychological Assistance to War Veterans, Their Family Members, and Certain Other Categories of Persons», the Strategy for Building a System of Transition from Military Service to Civilian Life for the Period until 2033, the Law of Ukraine «On the Mental Health Care System in Ukraine2»). The analysis of Ukrainian regulatory and legal documents in the fields of mental health support, rehabilitation, and health care allows us to establish that there are defined guarantees and conditions for preserving citizens' mental health, ways of emergency response in crisis situations, and social services in the form of psychosocial support for various categories of citizens (children and youth, people with disabilities, internally displaced persons, the elderly, veterans and their families, etc.), as well as the implementation of comprehensive rehabilitation by type, including for those affected by the consequences of war. Legislation regulating the protection of animals, sanitary and hygienic conditions of interaction with them, and the prevention of the spread of infectious diseases has also been studied (the Law of Ukraine «On the Animal World», the Law of Ukraine «On Environmental Protection», the Law of Ukraine «On the Protection of Animals from Cruelty», the Law of Ukraine «On the Public Health System», the Law of Ukraine «On the Protection of the Population from Infectious Diseases»). The study of Ukrainian legislation has revealed that there are no special legislative acts regulating relations during therapeutic and rehabilitation activities based on the «human–animal» principle, including the use of canistherapy in institutions of the social sphere, education, or health care.

Key words: mental health, rehabilitation, canistherapy, social work, psychology, military personnel, veterans.

Актуальність проблеми. Підтримка ментального здоров'я населення як державна програма спрямована на створення умов для реалізації потенціалу людини, проведення просвітницької роботи з формування навичок справлятися із стресами, захисту в кризових та надзвичайних умовах, здійснення повноцінної життєдіяльності як членів суспільства. Водночас така державна політика забезпечує включеність людини у соціум як незалежної і самодостатньої особистості, яка розуміє і може оцінити стан свого ментального здоров'я, має можливості та ресурси для саморозвитку, має доступ до послуг в громаді, а найцінніше – робить внесок у життя своєї громади.

Наразі реалізуються національні програми, ініціюються інноваційні практики «знизу», імплементується зарубіжний досвід соціально-психологічної підтримки населення. Усе це як відповідь на запити екстреного реагування для потреб країни, яка перебуває в умовах війни,

і кількість людей, які перебувають у складних життєвих обставинах стрімко зростає. В таких умовах актуалізується необхідність пошуку ефективних технологій як психологічної діагностики, підтримки, супроводу, корекції, а також, безумовно, соціально-психологічної реабілітації з відновлення втрачених психічних функцій та соціального статусу людини.

В Україні розвивається новий напрям комплексної реабілітації – каністерапія, як метод людинно-тваринної взаємодії, під час якої відбувається позитивний вплив на психологічний стан людини та покращуються її процеси соціалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед українських дослідників, які вивчають шляхи використання каністерапії: Л. Захаренко описує практичний досвід роботи з елементами каністерапії психологів структурних підрозділів МВС України при наданні психологічної допомоги і підтримки вимушеним переселенцям із тимчасово окупованих територій, із зони ведення

активних бойових дій, членам сімей співробітників (Л. Захаренко, 2022); С. Садрицька описує каністерапію як метод соціальної реабілітації дітей з інвалідністю (С. Садрицька, 2021); К. Беляєва узагальнила досвід використання службових собак для емоційної підтримки працівників Національної поліції України (Беляєва К., 2025). Колективом науковців (О. Сафін, Н. Коляда, Н. Левченко, М. Міщенко, А. Войтовська) розробляються теоретико-методологічні засади застосування каністерапії як методу соціально-психологічної реабілітації комбатантів та ветеранів від наслідків ПТСР. Заслужують на увагу праці фахівців-практиків в Україні у цій сфері: І. Федосенко, Д. Федосенко, Н. Кривоколінська, Н. Стрельченко тощо.

Враховуючи розвиток наукових досліджень та удосконалення практичної діяльності у цій сфері, доцільно здійснити аналіз нормативно-правового забезпечення використання каністерапії як інноваційного методу соціально-психологічної реабілітації, що і є **метою статті**.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Кодекс цивільного захисту населення України містить статтю 38 «Психологічний захист населення», яка визначає загальні підходи до організації заходів психологічного захисту населення в умовах надзвичайних ситуацій, і ці заходи спрямовуються на зменшення та нейтралізацію негативних психічних станів і реакцій серед населення. Ця система заходів передбачає використання сучасних психологічних технологій для нейтралізації негативного впливу чинників надзвичайних ситуацій на населення (Кодекс цивільного захисту України).

З часу воєнного вторгнення на територію України завдання психологічної допомоги як цивільному населенню, так і військовим набуває загальнодержавного рівня як необхідність екстреного реагування для подолання складних життєвих обставин, в яких опинилася людина, громада, суспільство загалом.

У 2015 р. затверджено «Положення про психологічну реабілітацію військовослужбовців Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту, які брали участь в [...]», яке визначає зміст і алгоритм заходів, що здійснюються з метою збереження, відновлення або компенсації порушених психічних функцій, якостей, особистого та соціального статусу особи, сприяння психосоціальній адаптації до зміненої життєвої ситуації, осмислення досвіду, отрима-

ного в екстремальній ситуації, та застосування його в житті (Положення про психологічну реабілітацію..., 2015). Разом з тим, це положення орієнтоване на здійснення такої практики лише в умовах військових частин чи підрозділів.

У 2017 р з'являється «Концепція розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року», яка орієнтована на впровадження єдиної системи забезпечення покращення якості життя людей шляхом просвітницької діяльності, популяризації необхідності турбуватися про стан загального здоров'я, профілактики і попередження психічних розладів, забезпечення доступності послуг у сфері психічного здоров'я, підготовки кваліфікованих фахівців. Заслужують на увагу першочергові завдання щодо розвитку системи психологічної та соціальної допомоги на рівні територіальних громад, а також посилення диференційованості надання допомоги у сфері охорони психічного через врахування потреб специфічних суспільних груп, серед яких військовослужбовці, ветерани та член їхніх родин (Концепція розвитку охорони психічного здоров'я..., 2017).

У цьому контексті розвивається законодавство у сфері комплексної реабілітації, зокрема у 2020 р. прийнято Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я», який визначає правові, організаційні та економічні засади проведення реабілітації осіб з обмеженнями повсякденного функціонування у сфері охорони здоров'я. Закон запроваджує функціонування сучасної системи «реабілітації у сфері охорони здоров'я» (health-related rehabilitation), тобто надання якісної реабілітаційної допомоги безпосередньо в закладах охорони здоров'я із початку захворювання або травми. Розпочали свою роботу мультидисциплінарні реабілітаційні команди у закладах охорони здоров'я, які здійснюють професійний соціально-психологічний супровід хворих під час госпіталізації (Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я, 2020»).

Згодом внесені зміни до Порядку організації надання реабілітаційної допомоги у сфері охорони здоров'я (Постанова КМУ № 1285 від 1 грудня 2023 р.), зокрема, соціальні працівники є обов'язковими членами мультидисциплінарних реабілітаційних команд, тим самим сприяють відновленню соціального статусу та є посередниками в громаді між людиною і установами та організаціями в громаді (Постанова КМУ..., 2023).

Відповідно до наказу МОЗ від 13.12.2023 року № 2118 «Про організацію надання психосоціальної допомоги населенню» (Про організацію надання психосоціальної допомоги населенню, 2023) психологічна допомога надається на трьох рівнях, що передбачає психосоціальну допомогу, профілактичну та реабілітаційну допомогу для осіб та сімей. Внаслідок психологічної діагностики надається перша психологічна допомога, кризове психологічне консультування, психологічні втручання, психотерапія.

Здійснивши аналіз документів, затверджених цим наказом (а саме: 1) Порядок надання психосоціальної допомоги та психосоціальних послуг щодо питань психічного здоров'я, у тому числі щодо запобігання суїциду і психосоціального компоненту реабілітації ветеранів війни та інших груп населення; 2) Перелік психосоціальних послуг з надання психосоціальної допомоги; 3) Перелік валідних методів психологічної діагностики, які можуть використовуватися для проведення психологічної діагностики та оцінки якості психологічної допомоги; 4) Перелік методів психотерапії з доведеною ефективністю), вмотивовано доцільно врахувати людинно-тваринну взаємодію, зокрема каністерапію, у здійсненні терапевтичних та реабілітаційних заходів.

Потребує уваги «Порядок та умови надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб» (2022), в якому визначено механізм надання безоплатної психологічної допомоги цій категорії громадян. Так допомога спрямована на підтримку ментального здоров'я, подолання складних життєвих обставин та посттравматичне зростання особистості. Визначено обсяги надання психологічної допомоги (кризове психологічне втручання, психологічна діагностика, психоедукація, психологічне консультування, психотерапія, групова робота) та форми (індивідуальна, сімейна, групова). Виокремлено рівні надання психологічної допомоги: перший рівень, що включає соціально-психологічну підтримку та надання соціальних послуг, зокрема соціального супроводу, соціальної адаптації, консультування; другий рівень, що спрямований на розв'язання актуальних або специфічних психологічних проблем отримувача послуг, які виникли, зокрема, внаслідок психологічного травмування в екстремаль-

них ситуаціях (участі у бойових діях, перебування у полоні, відбування покарання тощо), в надзвичайних ситуаціях (пожежі, руйнування будинків тощо), в кризових ситуаціях (розлучення, смерть близьких людей тощо).; третій рівень, що включає комплексну медико-психологічну допомогу, яку надає мультидисциплінарна команда (Порядок та умови надання психологічної допомоги..., 2022).

Вивчення змісту цього документу дозволяє пропонувати каністерапію як технологію соціально-психологічної реабілітації, яку можна використовувати під час здійснення психологічної допомоги на кожному з визначеному рівні з урахуванням результатів діагностики, рекомендацій мультидисциплінарної реабілітаційної команди та бажання самих ветеранів та членів їхніх родин.

У 2024 р. схвалено Стратегію формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року, метою якої є формування системи повернення шляхом створення інституційних, соціально-економічних та політичних умов для успішної реабілітації, соціально-економічної та політичної реінтеграції учасників системи повернення з урахуванням їх групових та індивідуальних потреб з метою забезпечення загальноприйнятих норм цивільного життя, а також принципу безбар'єрності (Стратегія формування системи повернення..., 2024).

Стратегією визначено чотири операційних цілей, які спробуємо проаналізувати на предмет можливостей використання каністерапії задля досягнення цих цілей.

У межах першої цілі «Створення умов для запровадження системи повернення» вирізняються завдання: удосконалення механізму задоволення потреб у реабілітаційних послугах у сфері охорони здоров'я (каністерапія може бути рекомендованою послугою для здійснення соціально-психологічної реабілітації). Друга ціль «Забезпечення функціонування системи повернення» серед завдань містить – розроблення та затвердження стандартів із надання послуг у системі повернення – у цьому відношенні актуалізується розробка і затвердження державного стандарту надання соціальної послуги каністерапії ветеранів, а також професійного стандарту «каністерапевта». Запропоновані заходи сприятимуть досягненню постав-

лених цілей для впровадження системи заходів в громаді для реінтеграції ветеранів.

У 2025 р. прийнятий Закон України «Про систему охорони психічного здоров'я в Україні», який визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади системи охорони психічного здоров'я в Україні, регулює суспільні відносини у цій сфері з метою забезпечення доступності, якості послуг, дотримання прав людей з психічними розладами, іншими проблемами, що стосуються психічного здоров'я, запобігання виникненню психічних розладів, сприяння досягненню психологічного благополуччя та розвитку людини, усунення факторів, що негативно впливають на психічне здоров'я (Закон України «Про систему охорони психічного здоров'я...», 2025).

Серед широкого спектру завдань заслуговує на увагу сприяння поверненню людини, яка має психічні розлади, до самостійного життя у суспільстві, зокрема через можливості виконувати повсякденну побутову діяльність і задовольняти потреби без допомоги інших осіб. Серед напрямів визначено: психологічна підтримка (психологічне забезпечення) військовослужбовців, співробітників (працівників) складових сектору безпеки та оборони України, а також охорона психічного здоров'я ветеранів війни, членів їхніх сімей.

Стаття 7 цього закону надає повноваження органам місцевого самоврядування в межах своєї компетенції затверджувати та виконувати місцеві програми розвитку у сфері психічного здоров'я, надання населенню послуг у сфері психічного здоров'я тощо.

Цим законом врегульовано питання функціонування системи охорони психічного здоров'я, а також повноваження суб'єктів цієї системи. Для нашого дослідження виокремлюються:

– Стаття 13 «Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення, у сфері охорони психічного здоров'я», яка сприяє організації надання психологічної допомоги, психосоціальних послуг та інших послуг психосоціальної підтримки;

– Стаття 15 «Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у війсьній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний

час та особливий період, у сфері охорони психічного здоров'я». Ця стаття встановлює форми для формування та реалізації державної політики у сфері охорони психічного здоров'я, адаптованої до потреб військовослужбовців та членів їхніх сімей; формування єдиної системи психологічної підтримки (психологічного забезпечення), спрямованої на збереження психічного здоров'я персоналу та членів їхніх сімей, протягом усього періоду проходження військової (спеціальної) служби; співпрацю з іншими органами державної влади з питань формування скоординованого підходу до охорони психічного здоров'я і психологічної підтримки військовослужбовців; участі в організації підтримки психічного здоров'я при реалізації заходів системи переходу від військової служби до цивільного життя;

– Стаття 17. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціального захисту ветеранів війни, у сфері охорони психічного здоров'я. Ця стаття зорієнтована на реалізацію програм та забезпечення надання комплексних послуг з питань психічного здоров'я ветеранам, а також сприяння розробленню і виконанню програм реабілітації та відновлення для ветеранів із психічними розладами, іншими проблемами, що стосуються психічного здоров'я тощо (Закон України «Про систему охорони психічного здоров'я...», 2025).

Саме використання каністерапії як технології соціально-психологічної реабілітації дозволить виконувати поставлені завдання як на рівні держави щодо подолання наслідків травм війни у ветеранів шляхом комплексної підтримки, а також на рівні громади розширювати спектр психологічних та соціальних послуг (Стаття 22. Діяльність у сфері охорони психічного здоров'я на рівні територіальної громади) (Закон України «Про систему охорони психічного здоров'я...», 2025).

Для здійснення заходів соціально-психологічної реабілітації за участі тварин актуалізується необхідність врахування законодавства, що унормовує питання захисту тварин, санітарно-гігієнічних умов комунікації з ними, запобігання поширенню інфекційних захворювань тощо.

Закон України «Про тваринний світ» визнає об'єктами тваринного світу і поширюється

лише на диких тварин. Стаття 16 «Загальне використання об'єктів тваринного світу» гарантує право безоплатного загального використання об'єктів тваринного світу для задоволення життєво необхідних потреб (естетичних, оздоровчих, рекреаційних тощо), але знову ж таки диких тварин. Серед видів використання об'єктів тваринного світу (стаття 20) вирізняється використання об'єктів тваринного світу в наукових, культурно-освітніх, виховних та естетичних цілях, але тварин дикого походження, які не вилучаються (в тому числі тимчасово) із природного середовища (Закон України «Про тваринний світ», 2001). Враховуючи зміст документу, на сьогодні в Україні відсутні законодавчі засади щодо використання службових чи домашніх тварин, зокрема собак, для проведення терапевтичних та реабілітаційних заходів за їхньої участі.

Гуманноцентровані теорії зосереджують увагу на захисті тварин і протидії жорстокого поводження з ними. У цьому відношенні виокремлюється Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», який регулює відносини у галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання і ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище у сфері зміни клімату, збереження природних ресурсів, генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій та природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною (Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», 1991). Водночас цей документ не містить позицій щодо регулювання відносин із службовими чи домашніми тваринами (Стаття 39. Природні ресурси загальнодержавного і місцевого значення).

У 2006 р прийнято Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження», спрямований на захист від страждань і загибелі тварин унаслідок жорстокого поводження з ними, захист їх природних прав та укріплення моральності й гуманності суспільства (Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження», 2006). Проаналізувавши види діяльності, на які поширюється вплив закону, немає терапевтичної та реабілітаційної діяльності. Що стосується утримання собак, то йдеться мова в загальному

про домашніх тварин, або утримання собак – без повідків і намордників під час оперативного використання правоохоронними органами, собак спеціального призначення, а також собак під час муштри, на полюванні, на навчально-дресирувальних майданчиках. Про утримання собак-помічників чи собак-каністерапевтів – згадки немає. Також стаття 18 визначає загальні правила поводження з тваринами, що виключають жорстокість, але спеціалізованих правил поводження з тваринами під час сеансів каністерапії немає.

Закон України «Про систему громадського здоров'я» визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади функціонування системи громадського здоров'я в Україні з метою зміцнення здоров'я населення, запобігання хворобам, покращення якості та збільшення тривалості життя, регулює суспільні відносини у сфері громадського здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення, визначає відповідні права і обов'язки державних органів та органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб у цій сфері, встановлює правові та організаційні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сферах господарської діяльності, які можуть становити ризик для санітарно-епідемічного благополуччя населення (Закон України «Про систему громадського здоров'я», 2022).

У межах людинно-тваринної взаємодії заслуговує на увагу стаття 38 «Захист населення від інфекційних хвороб, спільних для тварин і людей (зооантропонозних інфекцій)», що забезпечується шляхом здійснення медико-санітарних заходів, дотримання усіма суб'єктами господарювання вимог державних медико-санітарних нормативів та правил, реалізації ветеринарно-санітарних, протиепізоотичних заходів під час догляду за тваринами, виробництва, переробки та реалізації продукції тваринництва, передбачених законодавством про ветеринарну медицину, а також здійснення заходів нагляду (контролю) за дотриманням вимог санітарного та ветеринарного законодавства (Закон України «Про систему громадського здоров'я», 2022).

Відповідно до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» статтею 16 зазначено, що захист населення від інфекційних хвороб, спільних для тварин і людей (зооантропонозних інфекцій), забезпечується проведенням

ветеринарно-санітарних, протиепізоотичних, профілактичних і протиепідемічних заходів під час догляду за тваринами, виробництва, переробки та реалізації продукції тваринництва, дотриманням усіма господарюючими суб'єктами вимог ветеринарних, санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил і норм, а також контролем місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за їх дотриманням (Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб», 2000).

Законодавчі документи, що стосуються регулювання державної політики із охорони навколишнього середовища, захисту тварин, орієнтовані на створення умов для збереження природного фонду країни, регулювання правових відносин раціонального використання природних ресурсів, участі тварин у різних сферах життєдіяльності людини. Разом з тим, відсутнє правове підґрунтя щодо участі тварин у терапевтичних чи реабілітаційних заходах. Хоча ефективність і затребуваність такої людинно-тваринної взаємодії є очевидною.

В Україні вже була спроба законодавчо врегулювати такий напрям діяльності. Зокрема, до Верховної Ради України VIII скликання було подано проект Закону України «Про терапію за допомогою тварин (зоотерапія)» (реєстр № 10350 від 30.05.2019 р.). Проектом пропонувалося визначити: основні організаційні та правові засади впровадження зоотерапії (терапії за допомогою тварин) в Україні; низку основних термінів; перелік осіб, щодо яких застосовується зоотерапія; види зоотерапії; загальні правила утримання тварин, призначених для зоотерапії, та поводження з ними тощо. Також

пропонувалося встановити правовий статус центрів із підготовки тварин до зоотерапії тощо. Принагідно зауважимо, що 29.08.2019 р. згаданий законопроект відкликано (Аналітична записка з питань порівняння законодавства...).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Здійснений аналіз нормативно-правових документів України у сфері підтримки психічного здоров'я, реабілітації, охорони здоров'я дає змогу встановити, що визначені гарантії та умови для збереження ментального здоров'я громадян, шляхи екстреного реагування в кризових умовах, соціального обслуговування у формі психосоціальної підтримки різним категоріям громадян (діти і молодь, люди з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи, люди похилого віку, ветерани та члени їхніх родин тощо), здійснення комплексної реабілітації за видами, в тому числі постраждалих від наслідків війни. Окрема група нормативних документів стосується регулювання державної політики з охорони навколишнього середовища, захисту тварин та їхньої участі у різних сферах життєдіяльності людини.

Вивчення законодавства України дозволило з'ясувати, що спеціальних законодавчих актів, що регулюють взаємовідносини під час терапевтичних та реабілітаційних заходів за принципом «людина-тварина» немає, в тому числі використання каністерапії у закладах соціальної сфери, освіти чи охорони здоров'я.

Перспективами подальших досліджень є вивчення і узагальнення законодавства зарубіжних країн щодо участі тварин, зокрема собак у надання послуг психосоціальної підтримки населення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо регулювання терапії за допомогою тварин в Україні та державах-членах ЄС*. *Офіційний портал Верховної Ради України*. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33340.pdf> (дата звернення: 02.06.2025).
2. Беляєва К. Використання службових собак для емоційної підтримки працівників Національної поліції України. *Юридична психологія*. 2025. № 1 (36). С. 61–69. URL: <https://doi.org/10.33270/03253601.7> (дата звернення: 04.06.2025).
3. Деякі питання надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб: Постанова Каб. Міністрів України від 29.11.2022 № 1338 : станом на 2 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1338-2022-п#Text> (дата звернення: 13.08.2025).
4. Захаренко Л. М. Каністерапія у професійній діяльності психологів структурних підрозділів МВС України у воєнний час. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану*. 2022. С. 188–190. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/028edbf6-6f25-4c3e-802a-b143373715ef/content> (дата звернення: 02.06.2025).
5. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2021 р. № 1268 і від 16 грудня 2022 р. № 1462 : Постанова Каб. Міністрів України від 01.12.2023 № 1285. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/provnesennia-zmin-do-postanov-kabinetu-ministriv-a1285> (дата звернення: 03.06.2025).

6. Про затвердження Положення про психологічну реабілітацію військовослужбовців Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту, які брали участь в антитерористичній операції, здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях чи виконували службові (бойові) завдання в екстремі : Наказ М-ва оборони України від 09.12.2015 № 702 : станом на 14 лют. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0237-16#Text> (дата звернення: 02.06.2025).
7. Про захист населення від інфекційних хвороб : Закон України від 06.04.2000 № 1645-III : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text> (дата звернення: 13.08.2025).
8. Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.02.2006 № 3447-IV : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text> (дата звернення: 13.08.2025).
9. Про організацію надання психосоціальної допомоги населенню : Наказ МОЗ України від 13.12.2023 № 2118. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0126-24#Text> (дата звернення: 13.08.2025).
10. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII : станом на 8 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 13.08.2025).
11. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я : Закон України від 03.12.2020 № 1053-IX : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text> (дата звернення: 13.08.2025).
12. Про систему громадського здоров'я : Закон України від 06.09.2022 № 2573-IX : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text> (дата звернення: 13.08.2025).
13. Про систему охорони психічного здоров'я в Україні : Закон України від 15.01.2025 № 4223-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4223-20#Text> (дата звернення: 13.08.2025).
14. Про схвалення Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 27.12.2017 № 1018-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-p#Text> (дата звернення: 13.08.2025).
15. Про схвалення Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 31.12.2024 № 1350-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1350-2024-p#Text> (дата звернення: 03.06.2025).
16. Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001 № 2894-III : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text> (дата звернення: 13.08.2025).
17. Садрицька С. Проблеми каністерапії як новітнього методу практичної соціальної роботи. «*SOCIOPROSTIR: the interdisciplinary online collection of scientific works on sociology and social work*». 2021. № 11. С. 38–45. URL: <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2021-11-05> (дата звернення: 01.06.2025).
18. Цивільний захист населення | Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5973> (дата звернення: 05.06.2025).

REFERENCES:

1. Analitichna zapyska z pytan porivnialnoho zakonodavstva shchodo rehuliuвання терапії за допомогою тварин в Україні та derzhavakh-chlenakh YeS. [Analytical note on comparative legislation regarding the regulation of animal-assisted therapy in Ukraine and EU member states]. *Official portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33340.pdf> [in Ukrainian].
2. Bieliaieva, K. (2025). Vykorystannia sluzhbovykh sobak dlia emotsiinoi pidtrymky pratsivnykiv Natsionalnoi politzii Ukrainy. [The use of service dogs for emotional support of employees of the National Police of Ukraine]. *Legal Psychology*, 1 (36), 61–69. Retrieved from: <https://doi.org/10.33270/03253601.7> [in Ukrainian].
3. Deiyaki pytannia nadannia psykholohichnoi dopomohy veteranam viiny, chlenam yikh simei ta deiyakym inshym katehoriyam osib № 1338. [Some issues related to providing psychological assistance to war veterans, their family members, and certain other categories of persons №1338]. (2025). *The Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1338-2022-p#Text> [in Ukrainian].
4. Zakharenko, L. (2022) Kanisterapiia u profesiinii diialnosti psykholohiv strukturnykh pidrozdiliv MVS ukrainy u voiennyi chas. [Canine therapy in the professional activities of psychologists in structural units of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine during wartime]. *Training of law enforcement officers in the Ministry of Internal Affairs of Ukraine under martial law*, 188–190. Retrieved from: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/028edbf6-6f25-4c3e-802a-b143373715ef/content> [in Ukrainian].
5. Pro vnesennia zmin do postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 3 lystopada 2021 r. № 1268 i vid 16 hrudnia 2022 r. № 1462, Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1285. [On amendments to the resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 3, 2021, No. 1268 and dated December 16, 2022, No. 1462, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1285]. (2023). *Government portal*. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-postanov-kabinetu-ministriv-a1285> [in Ukrainian].

6. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro psykhologichnu reabilitatsiiu viiskovosluzhbovtiv Zbroinykh Syl Ukrainy ta Derzhavnoi spetsialnoi sluzhby transportu, yaki braly uchast v antyterorystychnii operatsii, zdiisniuvaly zakhody iz zabezpechennia natsionalnoi bezpeky i oborony, vidsichi i strymuvannia zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii u Donetskii ta Luhanskii oblastiakh chy vykonuvaly sluzhbovi (boiovi) zavdannia v ekstre, Nakaz Ministerstva oborony Ukrainy № 702. [Ukraine and the State Special Transport Service who participated in the anti-terrorist operation, carried out measures to ensure national security and defense, repel and deter armed aggression by the Russian Federation in Donetsk and Luhansk regions, or performed official (combat) tasks in emergency situations, Order of the Ministry of Defense of Ukraine No. 702]. (2020). *Official portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0237-16#Text> [in Ukrainian].
7. Pro zakhyst naselennia vid infektsiinykh khvorob, Zakon Ukrainy № 1645-III. [On the protection of the population from infectious diseases, Law of Ukraine No. 1645-III]. (2025). *Official portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text> [in Ukrainian].
8. Pro zakhyst tvaryn vid zhorstokoho povodzhennia, Zakon Ukrainy № 3447-IV [On the protection of animals from cruel treatment, Law of Ukraine No. 3447-IV]. (2024). *Official portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text> [in Ukrainian].
9. Pro orhanizatsiiu nadannia psykhosotsialnoi dopomohy naselenniu, Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy № 2118. [On the organization of psychosocial assistance to the population, Order of the Ministry of Health of Ukraine No. 2118]. (2023). *Official portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0126-24#Text> [in Ukrainian].
10. Pro okhoronu navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha, Zakon Ukrainy № 1264-XII. [On Environmental Protection, Law of Ukraine No. 1264-XII]. (2025). *Official portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> [in Ukrainian].
11. Pro reabilitatsiiu u sferi okhorony zdorovia, Zakon Ukrainy № 1053-IX. [On Rehabilitation in the Field of Health Care, Law of Ukraine No. 1053-IX]. (2025). *Official portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text> [in Ukrainian].
12. Pro systemu hromadskoho zdorovia, Zakon Ukrainy № 2573-IX. [On the public health system, Law of Ukraine No. 2573-IX]. (2025). *Official portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text> [in Ukrainian].
13. Pro systemu okhorony psykhichnoho zdorovia v Ukraini, Zakon Ukrainy № 4223-IX. [On the mental health care system in Ukraine, Law of Ukraine No. 4223-IX]. (2025). *Official portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4223-20#Text> [in Ukrainian].
14. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku okhorony psykhichnoho zdorovia v Ukraini na period do 2030 roku, Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1018-r. [On the approval of the Concept for the Development of Mental Health Care in Ukraine for the period up to 2030, Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1018-r]. (2017). *Official portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-p#Text> [in Ukrainian].
15. Pro skhvalennia Stratehii formuvannia systemy povernennia z viiskovoi sluzhby do tsyvilnoho zhyttia na period do 2033 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z yii realizatsii u 2025-2027 rokakh, Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1350-r. [On the approval of the Strategy for the formation of a system for returning from military service to civilian life for the period until 2033 and the approval of an operational plan of measures for its implementation in 2025-2027, Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1350-r]. (2024). *Official portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1350-2024-p#Text> [in Ukrainian].
16. Pro tvarynnyi svit, Zakon Ukrainy № 2894-III. [On the animal world, Law of Ukraine No. 2894-III]. (2024). *Official portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text> [in Ukrainian].
17. Sadrytska, S. (2021). Problemy kanisterapii yak novitnoho metodu praktychnoi sotsialnoi roboty. [Problems of canine therapy as a new method of practical social work]. «*SOCIOPROSTIR: the interdisciplinary online collection of scientific works on sociology and social work*», 11, 38–45. Retrieved from: <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2021-11-05> [in Ukrainian].
18. Tsyvilnyi zakhyst naselennia | Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho. [Civil protection of the population | V. I. Vernadsky National Library of Ukraine]. (n.d.). *V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*. Retrieved from: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5973> [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 08.08.2025

Дата прийняття статті: 21.08.2025

Опубліковано: 15.10.2025